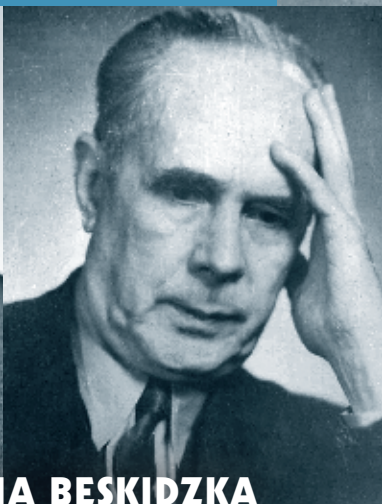
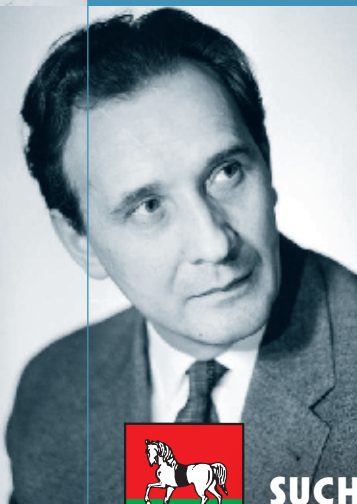


5

ŚLADAMI SŁAWNYCH SUSZAN



SUCHA BESKIDZKA

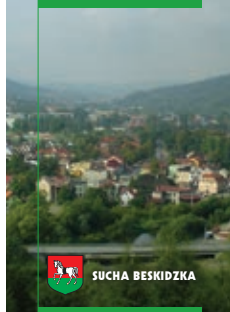



Mini
przewodniki
po Suchej
Beskidzkiej.

W serii
ukazały się:

1

SUCHA
BESKIDZKA
W PIGUŁCE




 SUCHA BESKIDZKA

2

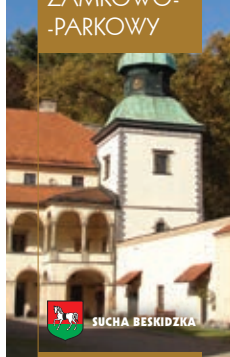
ŚLADAMI
KOMOROWSKICH
PO SUCHEJ
BESKIDZKIEJ



 SUCHA BESKIDZKA

3

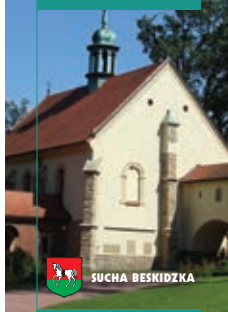
ZESPÓŁ
ZAMKOWO-
-PARKOWY




 SUCHA BESKIDZKA

4

ZESPÓŁ
KOŚCIELNO-
-KLASZTORNY



 SUCHA BESKIDZKA

5

ŚLADAMI
SŁAWNYCH
SUSZAN



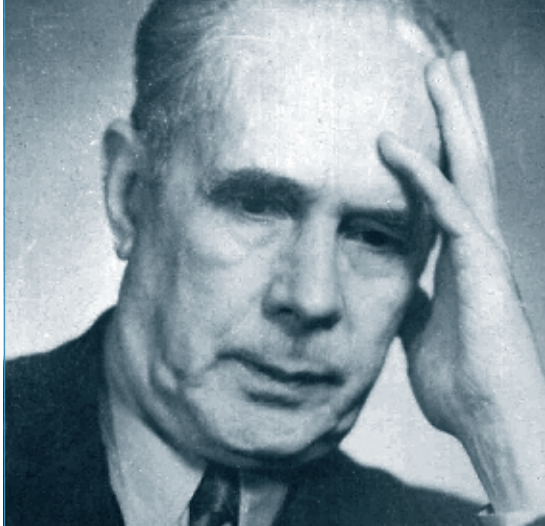
 SUCHA BESKIDZKA

5

ŚLADAMI SŁAWNYCH SUSZAN



Tadeusz Semik na dziedzińcu zamkowym, lata 60. XX wieku. Fot. Józef Polak



Walery Goetel (1889-1972). Fot. Archiwum MMSB

WALERY GOETEL

Urodził się 14 kwietnia 1889 r. w Suchej w spolonizowanej rodzinie pochodzenia niemieckiego. Jego ojciec był konduktorem na tutejszej linii kolejowej. Walery ukończył słynne liceum św. Anny w Krakowie (obecnie liceum im. B. Nowodworskiego, kontynuujące tradycje Kolegium Nowodworskiego, powołanego uchwałą Senatu Akademii Krakowskiej w 1586 r.), a następnie studiował geologię na uniwersytetach: krakowskim i wiedeńskim. W Wiedniu uzyskał tytuł doktora geologii i paleontologii, później, po powrocie do kraju, został profesorem, specjalizującym się w tych gałęziach wiedzy. Wykładał na Uniwersytecie Jagiellońskim, a następnie na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, gdzie pełnił także funkcję rektora. Otrzymał tytuły doktora honoris causa krakowskiej Akademii Górniczo-Hutniczej, Politechniki Krakowskiej i Akademii Górniczej w Ostrawie.

W. Goetel był twórcą nowej gałęzi nauki – sozologii, zajmującej się czynną ochroną środowiska naturalnego i wpływem, jaki wywiera na nie rozwój cywilizacyjny. Położył ogromne zasługi na polu ochrony przyrody w Polsce, będąc m.in. współtwórcą koncepcji górskich parków narodowych: Tatrzańskiego, Babogórskiego i Pienińskiego. Działał aktywnie w Polskim Towarzystwie Tatrzańskim, a następnie w Polskim Towarzystwie Turystyczno-Krajoznawczym, pełniąc m.in. funkcję przewodniczącego Komisji Turystyki Górskiej Zarządu Głównego PTTK oraz redaktora naczelnego górskiego rocznika „Wierchy”.

Imię W. Goetla noszą m.in. Oddział „Ziemi Babogórskiej” PTTK w Suchej Beskidzkiej, miejscowy zespół szkół ponadgimnazjalnych oraz schronisko PTTK „Ornak” w tatrzańskim Dolinie Kościeliskiej. W Suchej posiada także ulicę swojego imienia.

Walery Goetel zmarł 6 listopada 1972 r. w Krakowie i został pochowany na Cmentarzu Rakowickim w Alei Zasłużonych.



Ferdynand Goetel (1890-1960). Fot. Archiwum MMSB

FERDYNAND GOETEL

Młodszy brat Walerego, urodził się w Suchej 15 maja 1890 r. Kochał góry, w młodości był aktywnym taternikiem. Studiował architekturę na politechnice w Wiedniu, w l. 1921-25 pełnił funkcję sekretarza Akademii Górniczej w Krakowie, jednak szczególnie poświęcił się pisarstwu. Był prozaikiem, dramatopisarzem, scenarzystą, dziennikarzem i publicystą politycznym, jednym z najbardziej poczytnych, ale i kontrowersyjnych autorów dwudziestolecia międzywojennego. Należał do Polskiej Akademii Literatury, będąc laureatem jej Złotego Wawrzynu, był także czołowym działaczem polskiego PEN Clubu (w latach 1927-1933 jego prezesem) i Związku Zawodowego Literatów Polskich.

Podczas II wojny światowej angażował się w działalność niepodległościową. Będąc jednym z uczestników misji niemieckiej, badającej groby polskich oficerów w Katyniu (wziął w niej udział jako przedstawiciel Czerwonego Krzyża za zgodą polskiego państwa podziemnego), stał się po wojnie osobą bardzo niewygodną dla komunistycznej władzy. Oskarżony bezpodstawnie o kolaborację z hitlerowcami musiał opuścić kraj i do końca życia pozostał na Zachodzie, publikując w prasie emigracyjnej szereg artykułów na temat Polski. Zmarł w Londynie 24 listopada 1960 r. W kraju jego twórczość była objęta całkowitą cenzurą aż do 1989 r., gdy został publicznie zrehabilitowany. W 2003 r. prochy F. Goetla powróciły do Polski i spoczęły na zakopiańskim cmentarzu zasłużonych na Pęksowym Brzyzku.



Andrzej Szczepkowski (1923-1997). Fot. NAC

ANDRZEJ SZCZEPKOWSKI

Urodził się 26 kwietnia 1923 r. w Suchej, gdzie jego ojciec, Wincenty Szczepkowski, pełnił funkcję naczelnika stacji kolejowej. W miasteczku nad Skawą spędził dzieciństwo, a następnie przeniósł się do Krakowa i – czasowo – Lwowa. W 1945 r. ukończył Studium Teatralne przy Teatrze Starym w Krakowie.

Był wybitnym aktorem filmowym i teatralnym, reżyserem teatralnym, a także cenionym pedagogiem. Wykładał na warszawskiej Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej, był także prodziekanem Wydziału Aktorskiego tej uczelni. W latach 1981–1982 pełnił funkcję prezesa Związku Artystów Scen Polskich, a w latach 1968–1981 stał na czele Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki. Podczas stanu wojennego Andrzej Szczepkowski był jednym z inicjatorów aktorskiego bojkotu reżimowych mediów.

Zagrał m.in. w tak znanych serialach i filmach fabularnych, jak: „Wojna domowa” Jerzego Gruzy, „Pan Wołodyjowski” Jerzego Hoffmana, „Wesele” Andrzeja Wajdy, „Noce i dnie” Jerzego Antczaka, „Królowa Bona” Janusza Majewskiego i wielu innych.

Wybrany w pierwszych wolnych wyborach do Senatu RP w 1989 r., sprawował przez dwa lata mandat senatora.

Zmarł 31 stycznia 1997 r. w Warszawie.

Imię A. Szczepkowskiego nosi ulica w Suchej Beskidzkiej, biegnąca w centrum miasta wzdłuż pasaży handlowego.



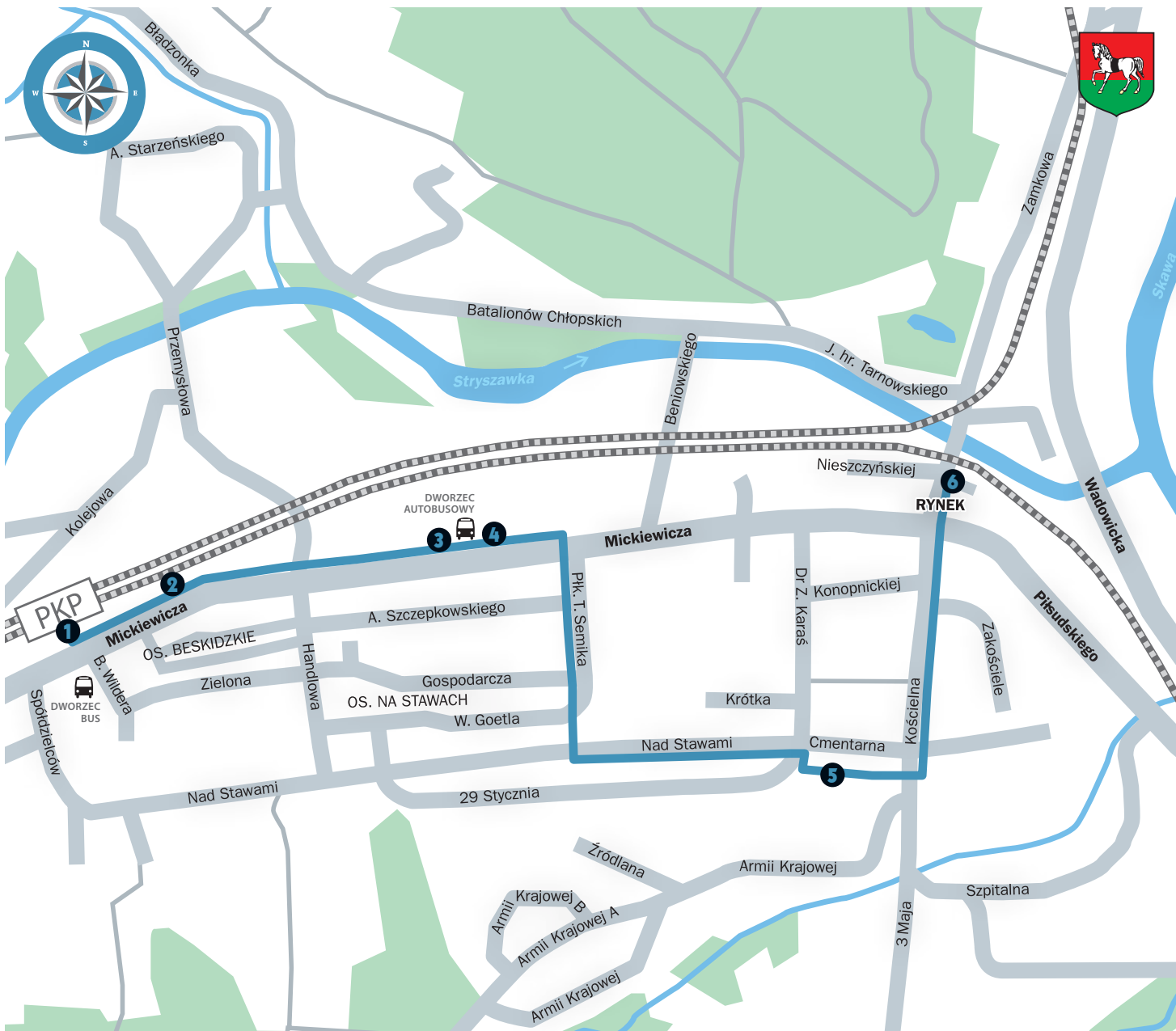
Billy Wilder (1906-2002). Fot. Paramount Pub Photo, 1942

BILLY WILDER

Samuel Wilder urodził się w Suchej 22 czerwca 1906 r. Jego rodzice, austriaccy Żydzi, prowadzili restaurację na miejscowym dworcu kolejowym, ciesząc się bardzo dobrą opinią i bardzo wśród podróżnych popularną, także dlatego, że pociągi na suskiej stacji zatrzymywały się na tyle minut, ile wystarczyło w sam raz na skonsumowanie posiłku. „Billym” nazywała go matka, zafascynowana postacią bohatera Dzikiego Zachodu, Buffalo Billa, i pod tym właśnie imieniem, którym później posługiwał się oficjalnie, Wilder jest znany na całym świecie. Jeszcze jako dziecko przeniósł się wraz z rodziną do Wiednia, gdzie chodził do szkoły, a następnie rozpoczął pracę jako dziennikarz. Później wyjechał do Berlina i próbował swoich sił jako autor opowiadań i artykułów publikowanych w tamtejszej prasie oraz początkujący scenarzysta. Coraz bardziej zafascynowany światem filmu, po dojściu Hitlera do władzy opuścił Niemcy i przez Paryż (gdzie zadebiutował jako reżyser) udał się za ocean, do Hollywood, gdzie trafił w 1933 r. i rozpoczął swoją wielką karierę.

Billy Wilder jest uważany za jednego z najwybitniejszych reżyserów amerykańskich złotej ery Hollywood. Jego kariera trwała ponad 50 lat i obejmuje ok. 60 filmów. Zdobył wiele nagród, w tym sześć tych najcenniejszych - Oscarów, z czego trzy (jako producent najlepszego filmu, najlepszy reżyser i najlepszy scenarzysta) za komedię „Garsoniera”. Wśród innych dzieł Wildera do najsłynniejszych należą m.in.: dramat „Bulwar Zachodzącego Słońca” oraz komedie „Słomiany włowiec” i „Pół żartem, pół serio” z Marilyn Monroe w głównych rolach. Zmarł 27 marca 2002 r. w wieku 96 lat w Los Angeles i został pochowany na tamtejszym cmentarzu sław w dzielnicy Westwood.

Przez wiele lat we wszystkich materiałach na temat B. Wildera jako miejsce jego urodzenia figurował Wiedeń. Dopiero pod koniec życia, w wywiadzie udzielonym polskiemu korespondentowi w Hollywood, Zbigniewowi K. Rogowskiemu, a opublikowanym w „Przekroju”, sędziwy reżyser opowiedział prawdziwą historię swego dzieciństwa. Po ujawnieniu tych faktów samorząd miasta Sucha Beskidzka nadał imię Wildera ulicy w pobliżu dworca kolejowego, gdzie mały Billy spędził swoje wczesne dzieciństwo.



ŚLADAMI SŁAWNYCH SUSZAN

- 1** Dworzec kolejowy
- 2** Budynki kolejowe
- 3** Dawna ochronka dla dzieci
- 4** Drewniana willa dworska i skwer z tablicą pamięci Walerego Goetla
- 5** Grób Tadeusza Semka na suskim cmentarzu
- 6** Płyta pamięci Billy'ego Wildera



Tadeusz Semik (1899-1978)

TADEUSZ SEMIK

Urodził się w Suchej 26 sierpnia 1899 r. Po zdobyciu wykształcenia maturalnego wstąpił w szeregi Wojska Polskiego jako ochotnik i trafił do 12. pułku piechoty w Wadowicach, wraz z którym walczył w wojnie polsko-bolszewickiej 1919-1920 r. Następnie kształcił się w Szkole Podchorążych Piechoty w Warszawie i służył w różnych jednostkach wojskowych.

W chwili wybuchu II wojny światowej T. Semik służył w 1. Brygadzie Górskiej Korpusu Ochrony Pogranicza, stając na czele 151. kompanii fortecznej, mającej za zadanie obronę odcinka doliny Soli w rejonie Węgierskiej Górki. Pomimo tego, że spośród planowanych szesnastu fortów w pierwszych dniach września gotowe były zaledwie cztery i to niekompletnie przygotowane do walki, kompania T. Semika, licząca niespełna 70 żołnierzy, stawiała trzydniowy zaciekły opór nacierającym wojskom niemieckim, wielokrotnie liczniejszym. Postawa obrońców wzbudziła podziw nawet wśród Niemców, a walki pod Węgierską Górką są do dziś określane jako „Westerplatte Południa”. Sam dowódca, ciężko ranny w boju, trafił do niewoli niemieckiej, w której przebywał do końca wojny.

Przez pierwsze lata powojenne T. Semik kontynuował swoją służbę w oddziałach Wojsk Ochrony Pogranicza, jednak oficerowie Wojska Polskiego II Rzeczypospolitej nie byli pupilkami władzy ludowej bez względu na swoje zasługi. T. Semik w 1948 r. przeszedł do rezerwy, awans na stopień podpułkownika otrzymał dopiero pozostając w stanie spoczynku w 1964 r. Został także odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi i Orderem Virtuti Militari V klasy. Zmarł 27 listopada 1978 r. w swojej rodzinnej Suchej Beskidzkiej i spoczywa na miejscowym cmentarzu. Imię T. Semika nosi jedna z ulic w centrum miasta.



Building Liceum Ogólnokształcącego przy ul. Tadeusza Semika. Fot. BW



Ulica Andrzeja Szczepkowskiego. Fot. BW



Zespół Szkół im. Walerego Goetla. Fot. BW



Budynek dworca kolejowego w Suchej. Fot. Archiwum MMSB

Spacer śladami słynnych suszan wypada rozpocząć od dworca kolejowego ❶. Gdy w 2. poł. XIX w. władze Austro-Węgier podjęły decyzję o budowie strategicznej linii kolejowej, przebiegającej z zachodu na wschód wzdłuż łuku Karpat, na jej trasie znalazła się także Sucha i to w miejscu, gdzie do tej głównej linii (tzw. „kolej transwersalna”) dochodziła ważna trasa z Krakowa. Dzięki temu Sucha stała się dużą stacją węzłową, co miało odegrać w przyszłości ogromną rolę w rozwoju miejscowości. W 1884 r. na suski dworzec wjechał pierwszy pociąg, a dwanaście lat później Sucha otrzymała prawa miejskie, których dotąd nie posiadała, choć od 250 lat z górą pełniła już funkcję centrum gospodarczego i handlowego okolicy. Wkrótce Suchą zaczęto potocznie nazywać „miastem kolejarzy”. Istotnie, niemal w każdej rodzinie można było znaleźć kogoś, kto pracował na kolei, bądź w branży bezpośrednio z nią związanej. Tak było i z bohaterami naszego spaceru. Życie braci Goetłów, Andrzeja Szczepkowskiego czy Billy’ego Wildera potoczyło się zupełnie odmiennymi torami, ale jedno ich łączyło – ich rodzice pracowali na suskiej kolei...

Dotychczas wiele się już zmieniło. Co prawda w przeciwieństwie do wielu pobliskich stacji kolejowych dworzec w Suchej jeszcze funkcjonuje, jednak pociągów przyjeżdża już o wiele mniej niż jeszcze kilkanaście lat temu, zwłaszcza poza sezonem. Nie istnieje już także restauracja kolejowa, którą z takim powodzeniem prowadzili przed ponad stu laty rodzice małego Billy’ego, choć jeszcze całkiem niedawno, pod koniec XX w. lokal gastronomiczny na stacji działał z powodzeniem i to przez całą dobę...

Przed dworcem udajemy się ul. Mickiewicza w lewo, w kierunku centrum miasta. Po drugiej stronie ruchliwej szosy widzimy krótką uliczkę, biegnącą obok dworca busów w kierunku zabudowań Zespołu Szkół im. W. Witosa i krytej pływalni. To właśnie ta ulica nosi imię reżysera, który stąd ruszył w świat po sławę. Kontynuując



Zabudowa z cechami dawnej austriackiej architektury kolejowej. Fot. MS

spacer mijamy po lewej, pomiędzy ruchliwą drogą a torami, kilka budynków ❷, które zachowały jeszcze cechy dawnej austriackiej architektury kolejowej. Niegdyś zamieszkiwały je rodziny kolejarzy, być może tu właśnie mieszkali kiedyś także państwo Goetlowie i Szczepkowscy.

Mijamy skrzyżowanie ze światłami, gmachy poczty, banku i policji i dochodzimy do dworca autobusowego. Drewniany budynek ❸ po lewej stronie, przy przystanku dworcowym, to jeden z dawnych XIX-wiecznych dworców oficjalistów (urzędników) zamkowych, dziś już całkowicie przekształcony. Obecnie znajdują się w nim sklepy, a w okresie międzywojennym funkcjonowała tu ochronka dla dzieci, do której uczęszczał młody Andrzejek Szczepkowski. *Na scenie debiutowałem w suskiej ochronce – czyli w przedszkolu, które prowadziły siostry zakonne – wspominał później. – Była to bajka o księżniczce, góralach i łowiczanach. Do wypowiedzenia miałem tylko dwa zdania skierowane do księżniczki. Jednak wypchnięty zza kulis na scenę zostałem porażony światłem reflektorów. Potem spojrzałem na salę i zobaczyłem jedynie odcięte od szyi głowy. To mnie tak przeraziło, że się rozplakałem.*

Tuż za dworcem autobusowym, w otoczeniu zieleni, znajduje się kolejna drewniana willa dworska, w przeciwieństwie do poprzedniej zachowana w kształcie w zasadzie oryginalnym. Stanowi ona siedzibę Oddziału „Ziemi Babiogórskiej” Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, noszącego imię prof. Walerego Goetla, który sam był zapalonym turystą i – podobnie jak jego brat, Ferdynand – człowiekiem gór. Na skwerze przed willą stoi pamiątkowy pomnik ❹, z wykutymi w nim: herbem Suchej i znakiem PTTK oraz tablicą poświęconą osobie profesora.

Przechodzimy na drugą stronę ul. Mickiewicza i kilkadziesiąt metrów dalej skręcamy w prawo, w boczną ulicę noszącą imię podpułkownika Tadeusza Semika. Mijamy po lewej gmach Zespołu



Andrzej Szczepkowski w mundurze ulana w przedstawieniu *Laleczka z saskiej porcelany*, Sucha 1934 r. Fot. Archiwum MMSB

Szkół Ogólnokształcących (naprzeciwko, wzdłuż pasażu handlowego, biegnie ul. Andrzeja Szczepkowskiego), obiekty sportowe suskiego „Orlika” oraz budynki Zespołu Szkół – Szkoła Podstawowa nr 1 i Gimnazjum im. Jana Pawła II (stąd z kolei w prawo, powyżej bloków mieszkaniowych osiedla Na Stawach, odchodzi ul. Walerego Goetla). Po schodkach wychodzimy na ul. Nad Stawami, którą udajemy się w lewo, w stronę cmentarza parafialnego, na którym pochowany jest ppłk. T. Semik. Aby odnaleźć grób bohaterskiego obrońcy Węgierskiej Górki 5, najlepiej wejść na teren cmentarza od strony, którą właśnie idziemy, wejściem zachodnim, obok nowej kaplicy cmentarnej. Od wejścia należy skierować się na wprost, główną alejką, a zaraz potem skręcić w lewo, w pierwszą boczną ścieżkę. T. Semik spoczywa wraz z żoną w czwartym grobie po prawej stronie.

Wracamy do głównej alejki i przechodzimy przez cmentarz na jego drugą stronę, wychodząc na ul. Kościelną naprzeciwko budynku Zespołu Szkół im. W. Goetla. Stąd udajemy się w lewo, w dół i obok zespołu kościelno-klasztornego dochodzimy do rynku, gdzie kończymy nasz spacer. Tutaj, na głównej płycie placu, poniżej karczmy „Rzym”, z łatwością odnajdziemy słup z drogowskazami, a pod nim – płytę pamiątkową w kształcie stylizowanej taśmy filmowej 6. Wymienione na drogowskazie i płycie: Wiedeń, Berlin, Paryż i Hollywood to kolejne etapy życiowej podróży Billy’ego Wildera, która zaprowadziła go z Suchej aż do filmowej Mekki w amerykańskim „Mieście Aniołów” Los Angeles. Odświeżenie płyty miało miejsce 22 czerwca 2011 r. w obecności Burmistrza Miasta Sucha Beskidzka Stanisława Lichosyta i konsulów generalnych USA, Austrii, Francji i Niemiec, jako zwieńczenie obchodów 105. rocznicy urodzin reżysera.



Pomnik W. Goetla przed Oddziałem PTTK w Suchej Beskidzkiej. Fot. MS



Nagrobek Tadeusza i Wincentyny Semików na suskim cmentarzu. Fot. BW



Płyta pamiątkowa poświęcona B. Wilderowi. Fot. BW

Tekst i koncepcja serii: Marcin Leśniakiewicz

Redakcja: Barbara Woźniak

Opracowanie graficzne: Maciej Hojda

Zdjęcia: Barbara Woźniak (BW), Adam Wróbel (AW), Monika Spyrka (MS)
Archiwum MMSB, Narodowe Archiwum Cyfrowe (NAC)

Wydawca:



muzeum
miejskie
Suchej Beskidzkiej

Muzeum Miejskie Suchej Beskidzkiej
ul. Zamkowa 1, 34-200 Sucha Beskidzka
www.muzeum.sucha-beskidzka.pl
e-mail: muzeum@sucha-beskidzka.pl
tel./fax 33 874 26 05

Zwiedzanie:

w sezonie od 1 maja do 31 października:
wt.–pt. od 8.00 do 16.00, sb.–ndz. od 9.00 do 17.00,
w poniedziałki nieczynne

poza sezonem: od 1 listopada do 30 kwietnia:
wt.–sb. od 8.00 do 16.00,
w niedziele i poniedziałki nieczynne

Uwaga: Ostatnie wejście zwiedzających następuje
pół godziny przed zamknięciem ekspozycji.

Dział Informacji, Edukacji i Promocji: Punkt Informacji Turystycznej:
tel. 33 874 26 05 wew. 21,
it@sucha-beskidzka.pl, rezerwacje@sucha-beskidzka.pl

ISBN 978-83-937602-9-9 ISBN 978-83-937602-0-6 (cała seria)

Na okładce z przodu i rząd od lewej: Andrzej Szczepkowski,
Walery Goetel. **II rząd od lewej:** Ferdynand Goetel, Tadeusz Semik,
Billy Wilder. **Z tytu:** Walery i Ferdynand Goetel z ojcem Walentym.
Fot. Archiwum MMSB

Wydanie dofinansowane przez:

FUNDACJA
BRE BANKU



Burmistrz Miasta
Sucha Beskidzka



muzeum
miejskie
Suchej Beskidzkiej